

บทละครตอน

ตอน

พระอภัยมณีพบนางละเวง

กรมศิลปากรปรับปรุงเป็นบทละครตอน

จากเรื่องพระอภัยมณี คำกลอนสุภาพ ของสุนทรภู่

จัดพิมพ์ขึ้น

ประกอบการแสดงของศิลปินและนักเรียนนาฏศิลป์

ของ

กรมศิลปากร

ณ โรงละครอนาคิศิลปากร

เมื่อเดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๔๙๕

5.912

บทละครคน

ตอน

พระอภัยมณีพบนางละเวง

กรมศิลปากรปรับปรุงเป็นบทละครคน

จากเรื่องพระอภัยมณี คำกลอนสุภาพ ของสุนทรภู่

จัดพิมพ์ขึ้น

ประกอบการแสดงของศิลปินและนักเรียนนาฏศิลป์

ของ

กรมศิลปากร

ณ โรงละครคนศิลปากร

เมื่อเดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

คำนำ

เรื่องพระอภัยมณี เป็นนิทานคำกลอน ซึ่งท่านสุนทรภู่ กวีเอกของไทย ได้ผูก
เรื่องแต่งเป็นคำกลอนชวนใจเมื่อนานมาแล้ว ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คือราวร้อยกว่าปี
มาแล้ว ความประสงค์เดิมของท่านผู้แต่ง คือเหมือนมุ่งให้เบ็ดกลอนสำหรับอ่าน
จึงแต่งไว้เป็นคำประพันธ์ชนิดที่เรียกกันว่า “กลอนตลาด” หรือ “กลอนดึกาพ”
ดำเนินความยืดยาวมาก ตามฉบับพิมพ์ของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร มีความ
ยาวถึง ๒๕,๐๘๗ คำกลอน ยกย่องกันว่า เป็นวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่เรื่องหนึ่งของไทย
เพราะเป็นคำร้อยกรองที่ไพเราะ มีคติ และดำเนินเรื่องแปลกกว่าเรื่องอื่นๆ ที่เคยมีผู้
แต่งกันมาแต่ก่อน จึงปรากฏว่า มีผู้อ่านชอบฟังกันมาก ครั้นต่อมาในรัชกาลที่ ๕
ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เจ้าของโรงละครบดินทรเดชา ซึ่ง
ตั้งอยู่ ณ ตำบลท่าเตียน และท่านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
เจ้าของโรงละครบดินทรเดชา) ซึ่งตั้งอยู่ ณ ตำบลบ้านหม้อ ได้นำเอาเรื่องพระอภัยมณี
มาให้คณะละครของท่านแสดงหลายตอนจนเกือบตลอดเรื่อง ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของ
ประชาชนผู้ดูในสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งมีเสียงชมเชยกันต่อมาจนสมัยนี้ แต่ละคน
เรื่องพระอภัยมณีที่นิยมเล่นกันสมัยนั้นมิได้เดินตามบทกลอนของท่านสุนทรภู่ หากแต่ได้
แต่งบทกลอนใหม่ให้เป็นรูปกลอนบทละคร ดังจะเห็นได้จากบทละครเรื่องพระอภัยมณี
หลายตอน ซึ่งมีฉบับเขียนไว้ในสมุดไทยหลายฉบับ อยู่ในหอสมุดแห่งชาติในต้น
โดยทพจารย์เห็นว่า เรื่องพระอภัยมณีที่เคยเล่นเป็นละครกันมาแต่ก่อนนั้น
มีคตินำดูน่าชมอยู่หลายตอน ถ้านำมาปรับปรุงขึ้นใหม่ให้ดีขึ้นและนักเรียนนาฏศิลป์
ของกรมศิลปากร ได้นำออกแสดง ณ โรงละครกรมศิลปากร ก็จะได้ประโยชน์อย่างน้อย
๒ ทาง คือ ทางผู้แต่งและผู้ดู เท่ากับเป็นการฟื้นฟูและรักษาไว้ซึ่งศิลปทางนาฏกรรม
ที่เคยมีกันมาแต่ก่อน จึงประกาศตกลงกันนำเรื่องพระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีพบ

นางตะเวง มาปรับปรุงชน ด้วยเห็นว่า เด่นตระคอนเรื่องพระอภัยมณี ถ้าไม่มีนางตะเวง
 กัดจะรู้สึกจืดชืดและชาตริชาติไป ทั้งจุดหมายสำคัญของท่านผู้แต่งเรื่องพระอภัยมณี
 กัดเหมือนจะมอดม้วยแห่งหนึ่งตรงที่พระอภัยมณีได้นางตะเวงด้วย แต่การปรับปรุงครุฑนี้ได้
 แต่งบทกนกขึ้นใหม่อย่างทนมัยทำบทเด่นตระคอนกันมาแต่ก่อน หากแต่นำเอาคำกลอนเรื่อง
 พระอภัยมณีเดิมของท่านสุนทรภู่มาปรับปรุงแก้ไขตัดทอน และเชื่อมหัวต่อให้
 บทกลอนกลมกลืนกัน เช่นเดียวกับที่เคยปรับปรุงบทโขนและบทตะคอนเรื่องอื่นๆ ที่
 กรมศิลปากรนำออกแสดงมาก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เสียรศการร้อยกรองของเดิม ด้วยความ
 ร่วมมือเป็นอย่างดีจาก หม่อมแก้ว สันทองคำเส็น และนายมนต์ ตรีโมท ซึ่งเป็นการ
 ร่วมมือปรับปรุงกันอย่างจริงจังใจเอาจานและเอาการตลอดมา โดยแบ่งการแต่งตอน
 ออกเป็น ๔ ฉาก บรรจุความราว ๒๐๐ กว่าคำกลอน เมื่อตัดบทแล้วก็นำมาทดลอง
 ผูกซ้อม เห็นตรงไหนตืดชืด หรือเมื่อตัดทอนออกไปแล้วบทกลอนไม่สัมผัสกลมกลืน
 กัน ก็มอบให้สาธุคนต่างไปคิดกันมา เมื่อนำมาเปรียบเทียบกลอนเดิมแล้ว ของ
 ผู้ใดเหมาะสมกว่าก็เลือกเอาของผู้นั้น แต่ท่านทศนุรักษ์บวรร้อยกรองของท่านสุนทรภู่
 เมื่ออ่านและฟังในบทปรับปรุงใหม่ ก็ยอมจะรู้ได้ว่าตรงไหนตัดทอนแก้ไขและเชื่อม
 เข้าไว้ใหม่ ขอสารภาพไว้ ณ ที่นี้ว่า การปรับปรุงและเชื่อมกลอนเรื่องพระอภัยมณีใน
 บทตะคอนเดิม เป็นการท้าทายอย่างยิ่ง เพราะยอมเบญทศนุรักษ์เป็นอย่างดียวไปแถว
 ว่า ท่านสุนทรภู่เป็นกวีเอกผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของไทย และเป็นอาดกษณณมขอเดียว
 ประจำราชสำนักในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งเป็นรัชสมัยที่วรรณคดีไทยรุ่งเรืองยิ่งสมัยหนึ่ง แม้
 ภายหลังท่านจะพ้นตำแหน่งหาอาดกษณณมาแล้ว ท่านก็ยังคงภูมิใจในเกียรติยศเดิม
 และเชื่อมั่นในโวหารการประพันธ์ของท่านเองอยู่ตลอดมา ท่านกล้าเด่นกล้าใช้สัมผัสคำ
 แปลกๆ ยากๆ และนำมาใช้ได้ไพเราะดีทั้งความหมายและโวหารการประพันธ์ ไม่มีกั
 ษณณกล้าใช้กล้าแต่งกันได้เหมือน การแก้ไขร้อยคำของท่าน นอกจากทำได้ด้วยยาก
 แล้ว ยังรู้สึกว่าอาจต้องด้วยคำซ้ำ ซึ่งท่านกล้าอธิฐานไว้ใน “นิราศพระประชม” ว่า

ก

“หนึ่งขอฝากปากคำทำหนังสือ ให้สืบข้อชาวฟ้าสาธยาย
สุนทราอาลักษณ์เจ้าจักรวาล พระทรงสารศรีเศวตเกศกษร
อนึ่งมนุษย์อุตริตีต่างต่าง แล้วเอาอย่างเทียบทำคำอักษร
ให้พินเพื่อนเหมือนเราสาปในกายยักลอน ต่อโชนอ่อนออกข้อจิ้งจกษา”

แต่ก็จำต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมแก่การแต่งเป็นเรื่องตะคอน และ
เป็นไปด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง ถ้าท่านกวีเอกของเราสามารถหยั่งทราบความ
จำเป็นดังกล่าวนี้ได้ด้วยญาณวิถิต่างๆ คงจะโปรดให้อภัยด้วยความโสมนัส

เนื่องในโอกาสที่กรมศิลปากรนำเรื่องพระอภัยมณี กตอนรูปภาพ มาปรับปรุง
เป็นบทตะคอนและนำออกแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงตะคอนกรมศิลปากร หากท่าน
กวีเอก ดุจทรมุ อาดิษณณ์สมเด็จพระเจ้าช้างเผือก สถิตย์ ณ ทิพยสถานใดๆ ขอจงมี
จิตเมตตาโสมนัสน้อมรับการวิจารณ์ ซึ่งอุทิศเครื่องสักการบูชา เพื่อประกาศข้อดีถึงกิตติคุณ
ของท่านกวีเอกให้กนกของสืบไปชั่วฟ้าดินธาตุนานเทอม

ธนิศ อยู่โพธิ์

กองการสังคีต

กรมศิลปากร

๑๕ มกราคม ๒๔๘๕

บทละครตอน เรื่อง พระอภัยมณี

ตอน พระอภัยมณีพบนางละเวง

ปรับปรุงจากวรรณกรรมอันยิ่งใหญ่

ของ

สุนทรภู่

ฉาก ๑ – ท้องพระโรงวังใหม่

— เวลากลางวัน —

ปีพาทย์ทำเพลง “รวีฝรั่ง”

— เปิดม่าน —

— นางละเวงประทับอยู่บนบัลลังก์ —

— มีสมุทพระราชมวงษ์ — นางสนองพระโอรส — นางพระกำนัล —

— และล่ามกับหมู่ระบำ ฝ้าอยู่พร้อม —

ร้องเพลงวิไลตาโอต

๑ โฉมขององค์ละเวงโฉนพาน้อย
แต่เสียดาจดเจ้าเดชะมาหน้ากาญจนาเคือง

นางเจ้ารำดัวยชบศรัณวิเหตอง
ทงเดียงเมองอนชาระยาบ ๖

ร้องเพลงฝรั่งเง

๑ ไกรยกไปไฟรักคแตก
ดับเกาเมองเปิดองปลดกำหนดนับ
อันไพร่นายผ่ายเขาชาวผดก
เราชิงชัยไม่สิ้นทศเป็นสัตว์

ช่างเหตวเหตกหดยหม่นไม้คนกดับ
เดียงนทพชาวมมาถงชาน
ชำนานญคักดำมารถดิงราชด้ห
จะคอดิตตานทานประการใด ๖

ร้องเพลง Home Sweet Home

๑ แดงนงนกรกรกรกรว่าต้องทัฬหี จรรบรบหรือว่าจิตคิดโนน
มาหึงหวงหน่วงน่านรำคาญใจ จะยู่ให้ต้ององค์ออกดังคราม ฯ

ร้องร่ำ

๑ คำนวณนางดังฝรั่งเศศ กับแขกเทศพวกกระเด็นที่เบนด้าม
ไปทูลตองกองทัฬหีให้ทราบความ ว่าศึกขามฟากมาถึงธานี
จะเอนคอยด้วยช่วยกันรบ หรือจะหุดบหุดกโนนก็ให้หน
เราจะได้อะไรหารออกด้านดี อยู่ทนก็จะพดอยยับย้อยไป ฯ

ร้องเพลงฝรั่งควง

๑ แหกฝรั่งพวงต่างคำนับ ไปกองทัฬหีทรมท่าซดาโหด
ทูลตองตองโอโรดยศไกร เหมอนทรมวยกาชบรบดังมา ฯ

— ทำเพลง See the conquering hero comes ของ Handel —

— ล่ามลงมาเวทีล่างแล้วเข้าโรง —

— เจริญ —

— ระเแตกับมะหุดและล่ามออก —

ร้องร่ำ

๑ ถังควงในผ้ายระเแตเห็นมะหุด ต่างยังหุดคุดคุดคำนึงด้วยหงส์
(ทอดคร่ง) ทงตองขางต่างถงถงดา (เจริญ) พวกเสนาแตรร่ำทำนอง
เชิญไทรงตงทเถาอรวร ต่างคำนับแด่นางอยุ่ทงตอง
นางสาวดรรชนีพันกงานเชิญพานทอง ถวายกุดองเครื่องพระศรีทนาชา ฯ

ร้องเพลงฝรั่งแดง

๑ ผ้ายโถมยงองค์กระเวงเกรงจะโกรธ ทำขอโทษทอดเทเด็นหา
ซึ่งน้องให้ไปถามตามตงกา เพราะเห็นว่าขงเคยตรงเกยใจ ฯ

— เจริญในเพลง —

— พด —

๑ ประเดียนมทพมากบง
แต่ต้ององค์ทรงฤทธคยอย่างไร
อินทวนองครองสัตยสันตตเทยง
แต่ต้ององค์ทรงระเวงแคงประวิง

นอภทวงจิตว่าจะอาศัย
จงโปรดให้ทราบความแต่ตามจริง
อดล้าให้เพียงวาดนาประดำหมิง
จะทอดทงเดียวแควนองจะตองอาย ฯ

ร้องรำ

๑ ประภาษพดางทางชม้อยคอยดังเกด ให้ดับเนตรหน่อนากเหมื่อนมดหมาย
พอแกล้งหลบเคียงเมียงชม้าย แกล้งประปรายโปรยให้แต่นัยนา ฯ

— ทำเพลง Minuet —

— หมู่ระบำชายหญิงเต้รำต้อนรำมะหุด และ เซนระด้า —

ร้องรำ

๑ ฝ่ายฝรั่งทงแซกตวนแวกรัน
ได้พรัดพจมานหวานวิญญาณ
จะเกยวนางตางต้องชนพองเคียง
เคียงฝรั่งประดงแซกแทรกชนไป

ทงหมกม่นมนต์เดหิรปเดชา
ยังปะตาทางตะดั่งกระนังใน
ดวนด้าเนยงไม่ว่าภาษาไหน
หมายชิงชัยแข่งชูแย่งคู่กัน ฯ

ร้องเพลงฝรั่งรำเท้า — สอดคนตรี

๑ ฝ่ายโฉมยงองค์ระเวงเกรงวิภาท
เขียนนดากดงให้เห็นเป็นล้าคณ
พดางสัญญาว่าหะยิบกดับกหตาบ
ใครได้ก่อนผ่อนกนของคณไป

เชิงนดากดงคายดวงชายชยัน
แต่วปนกันให้ดูรางค์ไปวางไว้
จงทรงทราบในหนึ่งลื้ออย่าลื้อไหน
แม่นปดงใจจึงค่อยหะยิบกดับผกา ฯ

— เจริจา —

ร้องเพลงยี่โฮม

๑ ด้องกษัตริย์ตรัสตอบว่าชอบแล้ว
ฝรั่งใหญ่ได้หนังด้อยเหมื่อนถอตรา.

ต่างผ่องแผ้วยมหะยิบกดับบปผา
หวัรอรารองว่าแนแควแม่คุณ

ทำไม้กับทพดกศกแทน
จะขยบเดนไหเบณจน
แถวตามาท่านาดงก้าน
ให้ไฮ้ภาษาฝรั่งดงะทาน

เหมือนแมงหวไควเตรน
เปรยบเหมือนสนฝอยใหม่ในไฟกา
ตั้งให้ตนบนสัญญาโยธาหาญ
ยกออกตาดงมนบองกนเมือง ฯ

— ให้ “Hip - Hip - Hip Hurray” ๆๆ ในโรง —

ร้องเพลงสดาขงแปลง

๑ นาดังดาร์เจ้าระเด่นเซ่นระดำ
แคนมะหุดุดัดแค้นจะแคนเคอขง

ทรวงระกำแก้หน้าตุฝ่าเผอ
แดชะเดอชานชพระนุคร ฯ

ร้องร่าย

๑ แถวตรุดว่าฝรั่งไปดงรบ
เขามายงผงนาจะชาติ

แม่นกอยกดับทวนทบคตบหน
ให้ล่าทถอตัวไมกัถวไคร ฯ

— ตัวละคอนลงเวทีล่าง —

— บิดม่าน —

ร้องร่าย

๑ แถวตงมาท่านาดังตามะหง
พรอมพหุดพรบดงบไว

ให้ยกชงทพัชาโยธาไดว
ทงนายไพรพรอมพรงผงด้าคร ฯ

— ทำเพลงแขกถอนสายบัว —

— เซ่นระดำกับพวกเดินลงมาเวทีล่างแล้วเข้าโรง —

— ทัดทหารฝรั่ง^(๑) ของมะหุด ณ เวทีล่าง —

— เปิดม่าน —

— ทำเพลง March — ทหารฝรั่งของมะหุดเดินลงเรือ —

— ทหารมะหุดไ้ — จนเรือออกจากท่า —

— บิดม่าน —

๑. ดู—คำบอกผู้จัดทำทหาร ในหน้า ๒๑ ท้ายเล่ม

ฉาก ๒ — ในทะเล

— เวลาเย็นถึงค่ำ —

— เปิดม่าน —

— ปี่พาทย์ทำเพลง “โหล” —

— เห็นเรือรบฝรั่ง — เรือรบแขก — และเรือรบไทย — ๓ ลำ —

ร้องเพลงโล้

๑ ผ่ายพระหนอบพิตรฤทธิร
พอจวนเย็นเหนกานบเทยวสุจร

ดินด่มทรทพหน้านาวาล์ดอน
เบนคอนคองคองกระบวนดวนเข้ามา

ร้องรำ

๑ ผ่ายมะหุดบตรทาวเจ้าฝรั่ง
แถวตงไหโตหุดกเบนนกก
ระตมตงตงตงกกงกย
ไห่กระหมครมครนตณพต

ดระฆังขานรบทพชายชวา
ตามลัญญายงบนดั่งครนกรก
ทงบคตบองบนรบทพผต
อิกทกถูกลดมดมไป

ร้องเพลงถึงโลก

๑ ดินด่มทรดัดกดาออกหน้าทพ
พอดททาวจาวพาราด์ราย
เดียงตงตงตงกดินด่มทรผต
ตกในนาด้าตงประกษต

หมายจะจับฝรั่งยังไม่ไถ
ทรงบันใหญ่ยังหมายเอานายพต
จำเพาะพวงกระเด็นไม่เห็นหน
จมตงจนตงดินด้นกาดง

— รัว —

ร้องรำ

๑ พอนายหายผ่ายไพร่ตกใจร้อง
ฝรั่งใหญ่โตตคประตง

ตบตองแต่นหาข้างหน้าหลัง
เดียงตงตงตามไปในด้ายชต

— เชิด —

— ปิดม่าน —

ฉาก ๓ - บ่อนทรายทะเล

— เวลาใกล้ค่ำจวนรุ่งแจ้ง —

— ป้าพาทย์ทำ “รั้ว” —

— เปิดม่าน —

— นางละเวงวันพา ประทับคารรบอยู่บนบ่อ —

— มีราชองครักษ์และข้าราชบริพารเฝ้าอยู่พร้อม —

ร้องรำ

๑ ฝ่ายมะหุดบุตรท้าวเจ้าฝรัง
 ทหารแบกแหวกว้ายมาหาดายคน
 พอเห็นไฟไหม้กำปั่นควันตระหลบ
 ด้วยกวางคันทนแตกแปดโยธา
 แด่ทพบกยกออกตงฝรังแซก
 แด่บุตรท้าวเจ้าพาราสุรภัย

เรือทงอปปางดงกลางหน
 พาชมนนปากฝั่งข้างดงกา
 ไม่พานพบพวกคันทวยคันทา
 ไม่รู้ว่าอยู่หนตำบลใด
 เทยวคันทแตกตางมาเข้าอาศัย
 หัดกเข้าไประงพบตาดหน้าเชิงเทิน ฯ

ร้องเพลงฝรังรำพึง

๑ เห็นโฉมขององค์เวงคแปดปลั่ง
 ช่างชาวผ่องส่องแถมแจ่มเจริญ
 เห็นไพรพดคันทนเสียดครนครก
 ตะโกนกร้องว่าองค์แม่นงเยาว์

ขยนิยงย่นชะเงอไม่เกอเขิน
 ให้เพ็ดพิณพดางยมท่าพรมเพรา
 กตบรตักเสียดใจดังไฟเผา
 ช่วยให้เราเบ็ดรบพันใจ ฯ

ร้องเพลงฝรังแล่นเขย

๑ นางละเวงเพ่งพักตร์รูกแจ้ง
 ให้สาวสรวรคันทนออกตะคอกไป

ด้วยว่าแสงเพลิงกระจ่างสว่างไสว
 ว่าพวกไอบีคำจกกาจจริง ฯ

ร้องรำ

๑ เขามาตายร้ายรองกระนองหลอก
 แด่ชู้ชบจบบ่นจะยนิยง

มาเรียกกอออกอองจะพงหญิง
 มะหุดวงตมตูกคูกคุดาน ฯ

ร้องรำ

- ๑ ฝ่ายกระเด็นเซ่นระดากับคำมะหรง เทยวเวี่ยนวงว้งหาโยธาหาญ
พอเพลงฮ้อรอนหรงตระถัน ไม่ต่อตันแตกมาถึงหน้าวง ฯ

ร้องเพลงแขกเข้รีด

- ๑ เห็นลูกสาวเจ้าดังกายอยู่หน้าบ่อม งามตะม่อมแม่คุณเป็นบุญหลัง
ได้เห็นหน้าพาพมกาดัง ช่างเปด่งปลดงปลดคเปดของเหลดองระออ ฯ

ร้องรำ

- ๑ นวดระของต้องแกมคฺแย้มขม ชะได้ชิมเซยชิตัดกน็ดหนอ
กระแอมไอให้เตยงดำเนียงคอ เขาหัวร่อรู้ดีกนกราคาญ
ให้พอกพ้องร้องว่าเซ่นระด่า กบตงตามะหรงฝ่ายนายทหาร
จะขอเขาฟองคินางนงคราญ เป็ดทวารไวไวอย่าได้ซ้ำ ฯ

ร้องเพลงวิถันดาชั้นเดียว

- ๑ นางละเวงเกรงใจใช้แต่ด้าม ให้ตอบตามคำแขกแปดภาษา

— เจริจาแทรก — นางละเวงสั่งนางกำนัล —

- วาระเคนเป็นผ่นหน้าเขา มา ยังหลอนหลอดกดอกหน้าท่าดาวาว
จะถอบขอชดววจนาทานระบ ไปถึงผทพแขกแตกตาขาว
เห็นคักมาตาเหมยววงเกรยวกราว ด้นทงบาตงทนายตายไม้ดี ฯ

— เจริจา —

ร้องรำ

- ๑ ฝ่ายกระเด็นเห็นเขาแดงจิงเงดร้อง โอ้แม่น้องวณพณินหน้าหน
ขอหยุดยงตงรบทพโยธ มีไผ่คุดกระเด็นได้เอ็นดู ฯ

ร้องรำ

๑ ตัวดำรงค์ต่างกตบชบตะคอก

ยังหลอนหลอกแด่ดินจะกินหมู

— เจริญแทรก —

อายผแชกแยกเขยวมาเกยว
พลางจงบยบชบแด่ชบได้
ทหารเห็นแผ่น โผน โจนตะ โพง
แต่ระเด่นเซ่นระดาตะดาตะดัก
เห็นดกดำวจาตงกาดดอด้วย
ตะอนพลางทางว่ามาด้วยเกิด
ถึงชาตนมได้ชมด่มคะเน
แด่จอมองคหตงยมจมตมเหลด
เขาถากถางอย่างไรไม่ไปโดย

เฝ้าแด่พระธิดาทาตาโพดง
ไม่ถอยไปหรือจะต้องเป็นตองโง
ออกวงโงทงนายพดตพรายไป
ด้วยความรักเหลดอวกดักขย
ร่ำร้องให้โฮโฮยโนโซเซ
คงจะเกิดกอดนางไม่ห่างเห
ไปเป็นเทวดาจะมจเซย
เป็นนวดเนอเหลดอตะมนแม่คุณเอย
เฝ้าแห่งนงยคนางพลางรอร

ร้องรำ

๑ ฝ่ายพระหนอบตบทรด้นด่มทร
เมตคกานนไม่ตายวายชว
ชนผงได้เห็นพหุดพดผดก
แด่หยคยดตทไมดดา
พอเดเห็นเซ่นระดาทบตามะหิง
ดังเกดดาวาระเด่นเบนผด
เห็นตะอนย่นชระออนวอนผญิง
คบบบอมพรอมพรงชาวดงกา

ซึ่งเบนบุตรนางมารหลานญา
เพราะบุญมจรงอดตดอดมา
ชำนะศักดิ์มมาตบปรารธนา
แกดงเดยวมาคอรบชอบบร
ย่นอยตรงพลบพดาหตงคาค
ได้ทวงททาเบนเมยเคยงเซามา
เฝ้าออยยงออกค้ำความตามภาษา
นางวณพานงอยทเกาอทอง

ร้องเพลงลิลากะทม

๑ เหมอนรปร่างนางเขียนไม่เพยณผด
กาดัดงามทรมดังวณนวดตะของ

ยังเพ่งพิศผวนวไม่มดอง
คุดผดผ่งพิศไปใจญจวน

ร้องรำ

๑ แมนไฉนางอย่างนเบนทรก
นี้สาวใหญ่ได้แต่ไม่รู้ควร

จะพมพักเฝ้าประครองของดังวน
ให้บับวนเป็นเพราะมนต์เข้าตใจ ฯ

ร้องเพลงโยสะลัม

๑ ฝ่ายมะหุบุตรท้าวเจ้าฝรัง
แต่เข้าตรจุมาดวยอาดัย
พอแต่เห็นเซนระดาร์กระบ
เซนระดาร์กรบกเข้ามา

เธอเคตมคดงตมองค์ให้หลงใหล
หมายจะได้ตดถดถ้าวเจ้าตังกา
เขาตอตตามตตริชยา
ปะทะท่าแทงพันบระจัญบาน ฯ

ร้องเพลงสรรเสริญเยซุ

๑ ฝ่ายโฌมยงองค์ระเวงเกรงจะร่น
เปิดประตูพรอออกนอกปรภากร

จึงใช้ขุนนางนายฝ่ายทหาร
ช่วยว่าขานแซกฝรังไม่ฟังกัน ฯ

— เจริญ —

ร้องรำ

๑ ดินถ่มทรหยตคตพนจันก
เพราะถดถ้าวเจ้าตังกาถาถาถาถา
ครนแต่เห็นเอนดูว่าผู้หญิง
จะฆ่านางวางววยเต้ยตายงาม
ถ้าปดอมทพจบเบนเห็นจะได้
ดวยยังห้ามปรามตักกนกคกคก
จึงวงมถนหมนมววยพวยชนบอม
ถึงปะทะกะเกะปะเตะเต

ตวยเกิดคักเช่นฆ่านอกอาตัญ
แมนฆาพนเต้ยให้ตายกหายความ
งามจริงจริงจิตใจให้ไหวหวาม
แต่ตั้งครวมครวณใดทนก
แต่พอให้ปรากฏเป็นยศคักก
เขาเบตบกะตไฉเห็นไตท
เห็นคนดอมแตถวนเหล่านางสาวศรี
ซึ่งกระบพนแหวกแตกกระจาย ฯ

ร้องเพลงพันธุ์ฝรัง

๑ นางระเวงเกรงกถวจนตวลัน
ยังแต่ครวราหุ^(๑) อยู่กับกาย

เห็นจวนทนตักที่จะหนีหาย
กระหวัดถ้ายทรงแกว่งเบนแสงไฟ ฯ

เรื่องร้าย

๑ ฟาดพระศอหนอนรินทรดินส้มูทร
 เขารุมจับกตบพนตนตกใจ
 ลูกทะดังตงตงถอยหลังกตบ
 กระโดดออกนอกกำแพงแดงคักดา
 แดงเดยวกลบจับมะหุคบุตรฝรั่ง
 คนตะม้อถือโดดโดดคระนอง

ความเจ็บสุดชวนชบดตบได้ถ
 เห็นเป็นไฟล้อมลูกสาวเจ้าดังกา
 ไม่อาจจับด้วยอำนาจวาสนา
 พิฆาตฆ่าคนตายดงกายกอง
 รวบไวทองแซกระเด็นได้เบนต้อง
 โถมดงทองส้มูทรไทไม่รอร้ง ๑

— เชิด —

— เป็ดมาน —

ฉาก ๔ — บัอมกำแพงเมือง

— เวลากลางวันในวันต่อมา —

— ปู่พาทยทำเพลง “เชิด” —

— เป็ดมาน —

— ปะทะทัพระหว่างทหารเมืองผลึกกับทหารเมืองลังกา —

— ศรีสุวรรณ — สิ้นสมุท — สามพราหมณ์ — ออกรบเวทีล่าง —

— รถพระอภัยมณีออกเวทีบน — พระอภัยมณีอยู่บนรถมီးเครื่องรบพร้อม —

เรื่องร้าย

๑ ฝ่ายองค์พระอภัยตกใจจับ
 ข้างพอกเขาเผารือเห็ดออกาดัง
 คุดพหน้าขวาซ้ายหายไปหมด
 ตกพระทัยในอารมณ์ไม่ส้มูประดี

เห็นคักกตบโอบอ้อมเข้าด้อมหลัง
 ทพฝรั่งรบรุกมาทุกท
 เขาด้อมรถทรงไว้มิให้หนี
 จ้งทรงบีบเข้าห้ามปรามณรงค์

วิเวกหวดกรตเตียงด้าเนยงด้นน
ให้หวิความชบทรวงต่างวงง

กนชยนยนชงตงหง
ดมณรงครบดเจยหุฟ

ร้องเพลงพัดชา-กลอ

๑ พระโทยทอนครวญเพลงวงเวงจิต
ว่าจากเรือนเหมอนนมาจากกรัง
ถึงยามค้ายาของจจะร้องให้
โอยามดกดาวเคตอนเคอนกคดอย
หนาวอารมณ์มเรอยเฉยเฉยชน
แค้นดังตำบานเรือนเพอนทอน

ให้คนคิดถึงถิ่นถวิลหวัง
อยู่ข้างหลังกระแดชะเง้อคอย
ราฟไรรูจวนทอนดะหอย
นาคางยอยเย็นนาคทอมพร
ระววยรณรณกณกณเกดร์
จะอารมณ์อางว้างอยวงเวง ฯ

ร้องร้อราย

๑ วิเวกแว่วแจวเตียงด้าเนยงบ
ดงนงโยกโงกหงบัทบกนเอง

พวกโยชทงทอนชนวนเซง
เล่นะเพลงเพนทตบกลบด้นแรง ฯ

— เชิดนิง —

— นางละเวงออก — ทำทำนวศร —

— ปู่พาทย์ทำ “รวูลกไม้หล่น” —

— ยิ่งไปถูกปู่พระอภัยมณี — ปู่พลัดตกจากพระหัตถ์ —

— พระอภัยมณีสะดุ้ง —

ร้องราย

๑ พระอภัยใจดาเห็นชาตก
นางแทงชกหลดเตียงกเพดยงแพดง
ถูกปากมาพาโอดกระโอดคึด
ครนรุดกนกอายในใจจริง

๑ ผายพระองค์ทรงเตชเกศกษัตริย์
นางคนนตทายาตบงอาใจ

ดกดะอิกองอาจฟาดพระแดง
พระคอบแยงยกบนชนนยง
นางร้องหวดเคมเตียงด้าเนยงหมิง
นางควมมิ่งมำดบไปทพชัย ฯ
ให้คิดชดเคื่องแคนแค้นดังดัย
อยู่ทไทนทอนแถงบแปดงเบนชาย

หรือถูกดาวเจตมถาญ
จะตามติดคดางไหวววย

จึงกดาแกดวแคววคดาตปรมาทหมาย
พดางแตงกายกมกระบเหนบบทง

— เจริญ —

เล็ดจากรถาปลูกมาตน
ออกควบตามทรมวยเหมอนใจจง

ชนนงบนอนหลงดงประดงค
เทยวคววงเวยนรอบชอบกาแพง ฯ

ร้องเพลงเห่เชิดนึ่ง

๑ เห็นคด้ายคด้ายพรายพรางไปข้างหน้า ด้วยดวงตราแควว้างกระจ่างแต่ง
ล็กคกนทนนางทกดางแปลง นางพลวแผดงเกาทณทประจัญบาน ฯ

ร้องรำ

๑ พระหลบเตียงเพดียงผิตประชิดได้
ถูกกายกรวอนนพระทนทาน
พระวรบองบองบดล็กคจบ
จนอาวรุหดพระกรอ้อนคดัยกน
๑ พระอภัยได้แต่คดลนทพ
แต่เรยงรอลอดวงคทวงท

นางฟาดไฟกรตพรายกระจายผดาม
โถมทะยานผวยพาดนางฟาดพัน
นางกตอกกลบเดยวตดตบดณ
นางกระด้นด้ายตราคอยราว ฯ
คอยรบรบกันตรามารศรี
มาถึงทแจงกระจ่างสว่างไฟ ฯ

ร้องเพลงมั่ง

๑ พระเห็นพกดรตกษณาวณพานอย
ยงเพงพิศฤทธคณชเขาดใจ
พระนองหรือชอระเวงวณพารช
จงหยดยงรงวระพาท
พจจคคคตามขามถมท
จระมชตจนกระทงดงดกา
จงแจงความตามในน้ำใจ
อย่าเคลือบแคงแหงจคคคประจิง

คแหมชอยชนจคพิดมย
จงปราชัยดงภาษาภบนำ
อย่าทอนทวาคคิณญาณมารศรี
ไมผาคศรีดวดดเบนดจจา
มาควยดัดแดนดวาทปวารณา
เบนดฐาแผนเคยวเจยวจิงจิง
ไมราคเคืองชองเม่นองทิง
ดมวมังแม่วณพางปราณ ฯ

ร้องรำ

๑ นางพังครวญว่าก่นารัก
ด้วยความทอหึงแค้นแค้นทอ
แต่ครุ่นมอบายให้ตายจิต
จะรบริบดิ์ประยุทธิ์รุดับัญญา

ไม่รอพกวรแดพบก้หลบหนี
เธอฆ่าพฆ่าพอให้มรณา
ก้ดุดคิดขุดต้นจนหนักหนา
จงทากดาแถดงถามเนอความไป

— เจริญ —

- ละเวง — ท่านหรือ คือ พระอภัยมณี — ผัวนางสุวรรณมาต เมืองผดึก ?
- อภัย — (สะดุ้ง — เบือนหน้าหนี แล้วหันหน้ากลับ) ถูกแล้ว (หยุด) ก็เธอเจ้า
คือองค์ละเวงวันพา พระริดาเดอโฉมของเจ้าดังกา ไซ้ไหม ?
- ละเวง — (เบือนหน้าหนี แล้วหันกลับพยักหน้ารับอย่างเนิบช้า)
- อภัย — ช่างหาญกล้ามาโดดเดี่ยว ถ้าจะรู้จักนาใจผู้ชายเช่นหม่อมฉัน
- ละเวง — หม่อมฉันเพิ่งพบพระองค์เดยวณ จะรู้จักนาพระทัยได้อย่างไร ?
- อภัย — ก็เธอตั้งใจมาพบหม่อมฉันไซ้ไหมเจ้า ?
- ละเวง — อี ! นทรงดมไปเสียแล้วหรือว่า เรามารบกับพระองค์อยู่เดยวณเอง เราจะ
ฆ่ากัน หม่อมฉันจะมาปลงพระชนม์พระองค์
- อภัย — ชีวิตนะหม่อมฉันไม่เสียตาย หม่อมฉันยินดีถวายพร้อมด้วยดวงใจ แต่
เรากลับกันจนเห็นฝีมือ ไม่แพ้ชนะกันแล้ว, เราฆ่ากันไม่ลง, เราก็คควร
เป็นไมตรีกันเสียดีกว่า
- ละเวง — ออ, แบบแผนเมืองผดึกเขาเป็นกันอย่างไรหรือ ? ถ้าจะเป็นมิตรกันต้องรบ
กันเสียก่อน ช่างผิดแบบแผนบ้านเมืองของหม่อมฉันอะไรเช่นนั้น
- อภัย — ผิดกันไปมาก จนถึงกับจะกลับเป็นมิตรกันไม่ได้เสียหรือ ?
- ละเวง — หม่อมฉันไม่ต้องการเป็นมิตรกับคนร้ายใจอำมหิต
- อภัย — นี่เธอเห็นไปว่า หม่อมฉันเป็นคนร้ายใจอำมหิตกระนั้นหรือ ?

ละเวง — ลูกแล้ว ไม่เห็นไปเปล่า ๆ พระองค์ใจร้ายจริง ๆ

อภัย — หม่อมฉันทำผิดคิดร้ายอะไรพระองค์ ?

ละเวง — ถ้าพระองค์นึกไม่ได้ หม่อมฉันจะทูลทวนความจำ — พระองค์แย่งนาง
สุวรรณมาตุकुหม่นจากพระเชษฐาองค์เรนของหม่อมฉัน แล้วปลงพระชนม์
พระเชษฐาและพระบิดาหม่อมฉัน บิดนพระองค์ยกทัพมาขยายปดณบ้าน
เมืองของหม่อมฉัน และกำลังจะฆ่าหม่อมฉันอยู่เดยวัน

อภัย — ประทานโทษเถิด เมื่อหม่อมฉันมาพบเธอเช่นนั้นแล้ว หม่อมฉันฆ่าเธอ
ไม่ลง เรื่องที่ผ่านพินมาแล้วก็ให้เบินแล้วไป เรามาตั้งตักกันใหม่ต่อไป

ละเวง — หม่อมฉัน หม่อมฉันขอตงตนด้วยรบกัณ

อภัย — แต่เรากัรบกันแล้ว

ละเวง — และเราจะต้องรบกัณต่อไป

อภัย — หม่อมฉันเห็นว่าไม่มีประโยชน์ เดือดร้อนกันไปเปล่า ๆ เราตงตนกัน
เท่านี้พอแล้ว เคนเรื่องใหม่กัณดีกว่า

ละเวง — ไม่เคนเรื่องใหม่ละ หม่อมฉันจะรบกัณพระองค์

อภัย — หม่อมฉันต้องขอประทานโทษในเรื่องที่ตงไปแล้ว มันเป็นความในใจ
ยากที่จะทูลให้แจ่มแจ้งได้ ถ้าหม่อมฉันแหวะดวงใจออกถวายได้ ก็
จะแหวะออกถวายให้ทอดพระเนตรเดยเดยวัน

ละเวง — หม่อมฉันไม่ยากได้ดวงใจอำมหิต — ดวงใจของคนใจร้าย

อภัย — แต่คนใจร้าย กัณดบมีใจรักได้เหมือนกัน

ละเวง — แต่, หม่อมฉันไม่

อภัย — แต่ — ถ้าเธอตงกัณตักดวงใจรักคนใจร้ายเช่นหม่อมฉัน ก็เชื่อว่าจะไม่
ประดัมภยันตรายอะไรมิใช่หรือ ?

— ป้าพาทย์ทำเพลง “มัววัง” —

— นางละเวงค่อยถอยห่าง — พระอภัยขยับจับป้าที่ สะเอว —

— นางละเวงหนี (เข้าโรง) พระอภัยติดตามหายไปด้วยกัน —

— ทหารเมืองผลึกคนหนึ่งที่นั่งนอนหลับอยู่ข้างรถพระอภัยมณี ค่อย ๆ ลุกขึ้น —

— แล้วเดินมาทางหน้าเวที ค่อย ๆ เอาสาลี่ที่อุดหูไว้ทั้งกระจุยกออก —

— พอขยับจะเอาออกจากหู ได้ยินเสียงป้าไกล ๆ กลับยัดเข้าหูไปใหม่ —

— แล้วเอาออกมาอีก เห็นแน่ใจว่าไม่ได้ยินป้าแน่ ก็เอาออก —

— เดินไปมาอย่างภูมิใจ แล้วพูดว่า —

ท. ผลึก — นายเฒ่าเฒ่าศักดิ์ดาจริง เป้าเขาหัดกันเรียบไปเลย (เทียวเดินดูทหาร
ที่หลับพอเป็นพิธี) เป้าให้คนที่ท่านไม่ต้องการให้หัดกันเสียหมด แล้ว
อยู่กระหนกกระหนกกันแต่ต้องคน ถ้าเราไม่รู้ตัวมากอน ก็คงเคอะเขินอย่าง
ไม่ได้เห็นของดี ๆ

(ทหารลังกาคนหนึ่งค่อย ๆ พลิกตัว ท. ผลึกเหลือบไปเห็นก็โดด
โหยง ไปคว้าอาวุธมาถือจ้องดู เห็น ท. ลังกาลุกขึ้นนั่งควักสาลี่ (หรือดิน
ก็ได้) ออกจากหู ก็เง้ออาวุธ ทหารลังกาเหลือบเห็น ก็โดดพรวดถอยห่าง)

ท. ลังกา — Don't, No, No.

ท. ผลึก — ไม่น่ะ, เขาตายทีเดียว

ท. ลังกา — Never Mind, My Dear. (ท. ผลึกทำง ๆ) What is Your Name ?

(ท. ผลึกสั่นหัว) Can you speak English ? (ท. ผลึกสั่นหัวอีก) ค่ะ —

ปุด — อัง — กิด — ด้าย — มาย ?

ท. ผลึก — อ้อ, นี่ท่านพูดภาษาไทยได้ ?

ท. ล. — ปุดได้นึกโหน่ย

ท. ผ. — ทำไมจึงพูดได้ ?

ท. ล. — ก — จาน — เกย — หักปุด

ท. ผ. — หึดมาจากไหน? หึดกับใคร?

ท. ล. — หึดมาจากประอบัยมณั

ท. ผ. — ไม่เชื่อ — ไม่จริง, หนอยหึดกับพระอภัยมณั, พระอภัยมณัแม่ทัพจอมบี
ของเรานะหรือ? ไม่จริง โกหก

ท. ล. — จริง ๆ ไม่ก้อหอก

ท. ผ. — หึดทไหน? คงแต่เมื่อไร?

ท. ล. — จ้านเกยัยกับประอบัยมณัทโกะเกวพิศดาร จ้านรวเดกไปัยกับถุขัโกะเกว
พิศดารด้วยกัน

ท. ผ. — โอโฮ, รุจกนมาตงแต่ครงโนนเซยวหรือ, งนทานกรจกพอดันดัมทุร

ท. ล. — รุจก นางด้วรณมาตจนกรจก, ด้วยมากมาก จนกิด

ท. ผ. — พระนางด้วรณมาตกรจก, เออ! แม่ณเดอดัมทุรระ ทานรุจกใหม่?

ท. ล. — ไม่รุจก แต่เกยเห็น

ท. ผ. — เมื่อตามพระอภัยมณัมาทเกาะเกวพิศดาร แด้วตามมาทเกาะ.....

ท. ล. — ตกแด้ว! ตามรวนางด้วรณมาตจันรวเดก แด้วมาอาศัย้อยันโกะ

ท. ผ. — แหม, แกนเบนนกเพศญกคนหนงเหมอนกนหน แด้วทำไมจิงมาอยุทตงกา
นัตะ?

ท. ล. — ออ, จันติดโกะอยุกับประอบัย แด้วรวทานอุคเรนไปรบ จันมากับท่าน
อุคเรน กตบมาตงกา, มาอยุตน

ท. ผ. — ท่านหึดเบาบกบพระอภัยมณัหรือเปตา?

ท. ล. — เปตา—แต่จันเกยเห็นประอบัยเบา

ท. ผ. — แด้วท่านอยุทำอะไรทั้น?

ท. ล. — ออ, จันเป็นกรพระนางตะเวงฉนพา

ท. ผ. — ออ, นทานเบนครนางตะเวงหรือน

ท. ล. — ตกแด้ว, จันเป็นกร

- ท. ผ. — ขอถามหน่อยเถอะ นางตะเวงเบาเป็นไหม ?
- ท. ล. — อาราย, นางตะเวงเบา—เบาตามาย ?
- ท. ผ. — บ๊ยะไร ๆ ก็ตาม เคยเบาไหม ?
- ท. ล. — จันเห็นเคยไม่เบา—เบาดำไม่—เบาแต่ไม่ดำ
- ท. ผ. — ฮาว—กพระอภยมณเบาให้ทหารหัดบกนเรียบอย่างนไม่ดหรือ ?
- ท. ล. — เบาได้ยืนเกาหูกหัดบ ไม่เกาหูกไม่หัดบ
- ท. ผ. — น, น, (ไขมือออกไปทางทหารที่นอนหลับ) เขาหูกหรือไม่เขาหูก—หัดบหรือไม่หัดบ ?
- ท. ล. — ดูกแล้ว ถ้าทหารเมืองผดกพงบหัดบ ทหารเมืองดงกาอตรหัดแล้วไม่หัดบ กจบทหารเมืองผดกกาตายหมอด มรห—บของนายตานกเบาหัดบ
- ท. ผ. — (ตริกตรอง) อ้อ, จริงนะ “ มีหูกกับมีสีกดา แม้นหูกหาไม่ปีไม่มีฤทธิ ”
- ท. ล. — มีแต่เบเตา ๆ ไม่มดมเบา บกไม่ดำ
- ท. ผ. — เอ๊ะ, พดยังไง, มีบ ไม่มดมเบา, มันจะไปดง ?
- ท. ล. — มดมแต่ไม่มีบ ดมกเบาได้มาก ๆ น้า.
- ท. ผ. — (รำพึง) เอ ! ผ่งคนนุ่งใหญ่ (พุด) มดมแต่ไม่มีบจะเอาอะไรมาเบาได้
- ท. ล. — เบาตูกน ไม่ตองเบาตบ, เขาจายหมาย ?
- ท. ผ. — เบาหูกนยัง ! ใครเขาจะให้เอาหูกของเขามาเบา ?
- ท. ล. — ไม่ใช่เอาหูกมาเบา—เบาตห—งอหมกๆ น้า—เบาหูกได้, ไม่ยอมให้เบาที่เบาได้ เบาให้ชอบกได้—เบาให้ชังกได้ เบาหูกนใหญ่ ๆ โต ๆ ให้ยกพวกตะโละกันก็ได้ ให้รบกันก็ได้
- ท. ผ. — ยิง—ยิง—ชกยิงใหญ่
- ท. ล. — ไม่ยิง ทมวดงกาน พวกขุนนางข้าราชการเบาหูกนางตะเวงให้รบกับมวดงผดกทุกวัน ๆ

- ท. ฝ. — อ้อ, แล่นางละเวงตั้งกองทัพจากเมืองต่าง ๆ ไปรบเมืองผดุงมากมาย
 เบาหนักนอย่างนหรือ แล่นทำไมท่านไม่ห้ามนางละเวงเสียละ
- ท. ล. — ไม่ได้ห้าม—ห้ามก็ไม่เชื่อ—คนใหญ่ ๆ โต ๆ อยู่ใกล้ ๆ มาก ๆ เบา, เบา
 ทุกวัน ๆ ให้รบกัน ก็ต้องรบ คนเดียวอยู่ใกล้ ๆ เบาไม่ให้รบก็ไม่เชื่อ
 คนอนเบาเต็มหมอด
- ท. ฝ. — อ้อ, “พักตร์สีแปดโฮดฟิง อันอ้อ” เควระหัดทคนใหญ่คนโตม้ทกัน
 คนละ ๒ หูเท่านั้น ถ้ามกนดักคนละ ๘ หู ๓๐ หู คงยุ่งกันใหญ่ เรืองน
 จริงของแก—พชาย
- ท. ล. — ม้หมาก ๆ ไม่ด้น่า ม้หมาก ๆ แล่นเบา ๆ เบามาก ๆ
- ท. ฝ. — ม้หมาก ๆ กยงหนักห จจะเบาไดยังไง ค้องหนัก
- ท. ล. — ม้หมาก ๆ ถมกเบาเขาหได้มาก ๆ เบาแล่นหูกเบา หูเบา ๆ แล่นใจก้เบา ๆ
 ไม่ด้น่า. ใจไม่เบา ก็เอาปากเบาหให้เบาได้บ้อย ๆ
- ท. ฝ. — (คำนึ่ง) อ้อ, ฝรงคนนพดถก (ฮทาน)

“อันลมปัดแต่เพราะเสนาะหุ ทจะสูลมปากยากนักหนา”

— ปี่พาทย์ทำเพลง “ม้าห้อ” —

— เสียงปี่เท่าคนเข้ามา ทหารทั้ง ๒ คนรีบอุดหูแล้วไปแอบ —

— พระอภัยตามสกดหน้าสกดหลังนางละเวงเข้ามา —

— นางละเวงหนี — ทายเข้าโรง —

ร้องเพลงคลื่นกระทบฝั่ง

๑ พระแถมตามความวบเมอดบเนตร ด้วยพระเวทหวงจิตพิณมัย
 จะตามโตมโถมละเวงก็เกรงใจ จะผันแปรแก้ไขฉันทได้ ๑

ร้องรำ

๑ แล่นักไดโนวิชาพฤตมาเฒ่า จะต้องเบาปีประโดมนางโถมศรั
 ให้งามสรวพถบมาได้พาห้ แล่นทรงบีเบาเกยวประเดยวใจ ๑

ร้องเพลงกล่อมนารี - คลอปี

๑ คอยตะริดคึดเคาะเจาพะเฮย	จะระเถยเร็วร้อนไปนอนไหน
แฮ้อฮอยฮ้อยร้อยฟ้าสุมาตย์	แม่นเค็ดได้แฉ่วไม่ว่างให้ห่างเชย
นุญนายชนนรวยระทวยทอด	จะกล่อมกอดกว่าจะหลับกับเชย
หนานาคางพรางพรมดมร่าเพย	ใครจะเชย โฉมน้องประคองนวด
เส่นาระดิงวงเวงเป็นเพลงพลอด	เส่นงอดอดชดช้อยละห้อยหวอน
วิเวกแฉ่วแจ้วในใจรัญจวน	เป็นความชวนประโดมโฉมวันพา ฯ

— นางละเวงออก —

ร้องเพลงควีนคำรัส

๑ ฝ่ายโฉมยงองค์ละเวงฟังเพลงบี	ให้รอรืรวนเรเส่นหา
คึดกำหนัดคอดอนหวนวิญญาณ	นั้กนั้กน่าจะใคร่ปะพระอภัย
เชอพุคคิบดิงพงเส่นาระ	จะฉอดเกาะดบค้องทำนองไหน
แม่นถนอมกอดมกอดอกเหมือนดอกไม	จะสนใจนงยาทุกวราตรี
ยังกตบฟังวงเวงเพลงดังวาด	ยังหวนหวาดวิญญาณมารศรี
ตะดงดมปลมอารมณ์ไม่ดัมประด	ด้วยเพลงบีเบาเชิญให้เพตินใจ ฯ

ร้องรำย

๑ จนมองค้หอดรักชกัณชพ	กตบมาพบพิศวงด้วยหลงใหล
พระเห็นนางวางบิตด้วยดีใจ	เข้าเคียงใกล้ถั่วดวประโดมโฉมวันพา
ขอเชิญชดสดวาทไปราชรถ	อย่าระทดท้อจิตชนิษฐา
นางรุดกนกพรนหวนวิญญาณ	กตบชกมาควมขับไปดัมองค์ ฯ

— เชิด —

— พระอภัยมณีไล่คว่ำ — นางละเวงหนีหาย —

— พระอภัยตะลิ่งในภาพนึ่ง —

— จบ —

คุณสมบัติและลักษณะของตราบาหุ

ตามที่พรรณนาไว้ใน

เรื่อง พระอภัยมณี กลอนสุภาพ ของสุนทรภู่

คัดมาเฉพาะบางแห่ง

๑. ประการหนึ่งซึ่งตราบาหุ
เป็นตราแสดแว่นเวียนนวลเชยพราย
ครนแดดแสดแสงขาวดุพรายพรอย
ครนคาสว่างดวงแดงประเทือง
แผ่นดินเห็นฝนตกไม่ถูกต้อง
ไม่หนาวร้อนอ่อนอุ่นระมุนละไม

๒. นางตะเวงเกรงกลัวจนตัวดิ้น
ยังแต่ตราบาหุอยู่กับกาย
ฟาดพระศอหนอนวันทรีดินดมฺพร
เขารุมจับกับพันคนตกใจ

๓. นางถอตราบาหุคู่พระหัตถ์
ทรงกระบี่มีโกร่งโปร่งเปลวไฟ

๔. แดงทูลว่าตราดำคัญหม่อมฉันเห็น
ครนเขาสดฤทธิ์โกร่งเป็นไฟ

๕. แดงแต่งองค์ทรงเครื่องเรืองจรัส
พลึงเหลาดำดรัสรวกกลยา
ส่วนโฉมยงทรงกระบี่แสดดลดา

เป็นของคู่ชดชยาเทวดาถวาย
แต่เขาดำยด้วงตรงเรื่อง
ครนบายคดอยเค็ดอบดมณเฑียร
อรามเรืองรศมเหมือนดีไฟ

เอาไว้ห้องหับแห่งตำแหน่งไหน
ถ้าซึ่งชัยเค็ดกวคดาดซึ่งด้าตรา ฯ
เห็นจวนทนสุดที่จะหนีหาย
กระหัดด้ายทรงแสดเป็นแสงไฟ

ความเจ็บสุดชวนชบสลับได้ด
เห็นเป็นไฟดอมลุกด้าวเจ้าดงกา ฯ

เพชรรัตนรุ่งพราวด่างได้ด
จึงปราศรัยเด่นาบรรดาม ฯ

เขาเกาะเบ้นดวงหน้าพระราหุ
นางถออยู่กับกายมีด้ายพัน ฯ

อย่างกษัตริย์บุตรศพระเชษฐา
ดวนปรีชาเชญพระแสดแต่งเบ้นชาย
มาทรงราชราฝาพระฉาย ฯ

คำบอกท่าทหารภาษาอังกฤษ

1. Attention.	แอตเตนชัน	แถวตรง (หรือระวางตรง เต็มของเรานั่นเอง)
2. Sling arm.	ดัดงอวาม	ดัดพายวาม
3. Slope arm.	ดัดโตะวาม	แบกวาม (อังกฤษ)
4. Shoulder arm.	โซดเดอร์วาม	แบกวาม (อเมริกัน)
5. Order arm.	ออเดอร์วาม	เรียงวาม
6. Stand at ease.	แอสแตนด์แอตอีส์	พัก
7. Change arm.	เชนจ์วาม	เปลี่ยนวาม
8. Fix Bayonette.	ฟิกซ์บายอนเน็ต	สวมดาบ
9. Charge.	ชาร์จ	ตลุมบอน
10. Front rank prepare to charge.	ฟรันทแรงปรี่แปร์ทูชาร์จ	แถวหน้าเตรียมตลุมบอน
11. Rear rank prepare to charge.	เรียแรงปรี่แปร์ทูชาร์จ	แถวหลังเตรียมตลุมบอน
12. Squad halt.	สควอดฮอลท์	แถวหยุด
13. Fix Bayonette on the march.	ฟิกซ์บายอนเน็ตออนดิมาช	เดินสวมปลายดาบ

หนังสือความร้ศิลปะ

ทางนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์

มีจำหน่าย :—

๑. อธิบายนาฏศิลป์ไทย (มีภาพประกอบ พิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตเคลือบเลื่อม)	ราคาเล่มละ ๕๐.๐๐ บ.
๒. ดนตรีสำหรับประชาชน (ฉบับรวมเขียนเล่ม)	ราคาเล่มละ ๓๐.๐๐ บ.
๓. งานสังคีตศิลป์	ราคาเล่มละ ๒๐.๐๐ บ.
๔. คำราให้ครู โขนละครคน	ราคาเล่มละ ๓๐.๐๐ บ.
๕. เครื่องแต่งตัว โขนละครคน	ราคาเล่มละ ๕.๐๐ บ.
๖. บทละครคน เรื่อง อิเหนา	ราคาเล่มละ ๓.๐๐ บ.
๗. บทละครคน เรื่อง สุวรรณหงส์	ราคาเล่มละ ๓.๐๐ บ.
๘. บท โขน—ชุด—ปราบกนกนาสูร	ราคาเล่มละ ๓.๐๐ บ.
๙. บทละครคน ตอน พระอภัยมณีพบนางเงือก	ราคาเล่มละ ๓.๐๐ บ.
๑๐. บทละครคน เรื่อง ไกรทอง	ราคาเล่มละ ๒.๐๐ บ.
๑๑. บทละครคน เรื่อง อนุรท	ราคาเล่มละ ๒.๐๐ บ.
๑๒. บทละครคน เรื่อง ดนรามเกียรติ	ราคาเล่มละ ๒.๐๐ บ.
๑๓. สัจจับตรละครคนเรื่องต่าง ๆ (บางเรื่องหมด)	ราคาเล่มละ ๓.๐๐ บ.

เชิญเรียกซื้อได้ที่โรงละครอนศิลป์ากร